

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Vanysacker, Dries, *Koersend door een eeuw Italiaanse en Belgische geschiedenis. De Italo-Belgische connectie in en rond het wielerpeloton* (Leuven, Den Haag: Acco, 2009, 183 blz., ISBN 978 90 334 7361 6).

Academische historische studies naar de wielersport zijn dun gezaaid in het Nederlandse taalgebied. Dat geldt overigens in het algemeen voor historische sportstudies. In het buitenland hebben professionele historici als Richard Holt, Christopher S. Thompson, Rüdiger Rabenstein en Daniele Marchesini laten zien dat de geschiedschrijving van de wielersport bij uitstek de wording van de moderne drieenheid van sport, media, en commercie kan blootleggen. Uit hun werk blijkt ook dat de geschiedenis van de wielersport een boeiende bijdrage kan leveren aan de geschiedenis van de politieke cultuur. Een voorbeeld van het internationale onderzoek is het speciale nummer dat het *International Journal of the History of Sport* in 2003 publiceerde over de Tour de France, waarin behalve over de economische geschiedenis en de mediageschiedenis van de Tour ook bijdragen zijn opgenomen over de rol van politieke ideologie en nationale identiteit. Deze buitenlandse literatuur is grotendeels aan Nederland voorbij gegaan: het overgrote deel van de Nederlandstalige publicaties over de geschiedenis van de wielersport blijft beperkt tot sporthistorische anekdotiek.

Een uitzondering vormt het werk van de Leuvense historicus Dries Vanysacker. Op Vanysackers publicatielijst worden studies over vroegmoderne religieuze geschiedenis afgewisseld met bijdragen over de geschiedenis van de wielersport, met name in België. Vanysacker begeleidt ook regelmatig Leuvense afstudeerscripties op het terrein van de wielergeschiedenis. Het hier besproken boek wil in navolging van de buitenlandse literatuur – maar overigens zonder nadere reflectie op het bestaande onderzoek – de verwevenheid van politiek en wielersport in België en vooral Italië laten zien. Centraal staat uiteindelijk wat Vanysacker in zijn inleiding enigszins vaag ‘het unieke sociologische en historische bewustzijn van de kwieke eeuweling Giro’ noemt: de weerspiegeling van algemene Italiaanse maatschappelijke en politieke ontwikkelingen in honderd jaar Ronde van Italië.

Vanysacker schetst eerst in twee informatieve hoofdstukken de opkomst van het fietsen en van fietsclubs in Italië en België aan het eind van de negentiende eeuw en van de eerste nationale en internationale wielersport-

organisaties rond 1900. In de drie daaropvolgende hoofdstukken worden de Italiaanse en Belgische wielersport vóór de Eerste Wereldoorlog, in het Interbellum en na de Tweede Wereldoorlog gekarakteriseerd, met aandacht voor hun inbedding in de samenleving. Van een echte ‘comparatieve benadering’, waar de inleiding over rept, kan daarbij overigens niet worden gesproken omdat de vergelijking tussen beide landen nergens wordt geëxpliciteerd en niet consequent wordt doorgevoerd.

Vanysacker wijst vooral op de politieke functies van de wielersport. Zowel de Giro als de Ronde van Vlaanderen werden vanaf het begin ingezet als ‘natievormend instituut’. De Ronde van Vlaanderen, die in 1913 voor het eerst werd verreden, moest volgens Vanysacker bijdragen aan een herbeleving van ‘Vlaanderens grootse verleden’ en het verzet tegen de Franstalige dominantie. De Giro (vanaf 1909) beïnvloedde alleen al door zijn routekaart de geografische perceptie van de nog jonge Italiaanse natie. Typerend genoeg werd het Giro-routeboek op een gegeven moment *Il Garibaldi* genoemd en verbeeldde de gids uitdrukkelijk de historische betekenis van de etappeplaatsen. Opvallend is dat in Italië de katholieke kerk zich eerder gewonnen gaf voor de charmes van de moderne wielersport dan de socialisten, die er uitbuiting door fabrikanten en een onwelkome afleiding van de politieke strijd in zagen. Na de Eerste Wereldoorlog werd de wielersport onder invloed van het sterker wordende nationalisme steeds meer ingezet voor ‘symbolische internationale veldslagen’, zoals Vanysacker schrijft. Zowel Hitler als Franco gebruikten nationale wielerrondes om de kracht van de natie en de eenheid van het land te bevestigen. Opvallend genoeg waren Mussolini en de Italiaanse fascistten aarzelender in hun omarming van het wielrennen dan hun Duitse en Spaanse partijverwanten, onder andere omdat het wielrennen als een armelui’s sport werd opgevat. Na de Tweede Wereldoorlog was de bloeitijd van het Italiaanse wielrennen zowel een weerspiegeling van de economische modernisering van het land als van de ideologische tweespalt tussen links en rechts die geprojecteerd werd op de tweestrijd tussen Bartali (katholiek) en Coppi (‘communist’).

Pas op bladzijde 124 komt voor het eerst de ‘Italo-Belgische connectie in het wielerpeloton’ ter sprake, waar het boek volgens de ondertitel speciaal over gaat. Uit wat daarna volgt, maak ik op dat met deze ‘Italo-Belgische as’ bedoeld wordt op het veelvuldig optreden van Belgische wielrenners in dienst van Italiaanse wielerploegen, vooral na de Tweede Wereldoorlog. Vanysacker bakent het fenomeen niet af en maakt ook niet duidelijk wat er zo bijzonder of historisch interessant aan is. Hier wreekt zich, vermoed ik, de aarzeling van

Vanysacker over de aard van zijn lezerspubliek: hij wil graag een serieuze sportgeschiedenis schrijven die verder gaat dan de gebruikelijke wieleranekdotiek, maar uit het ontbreken van een concrete vraagstelling, van reflectie op de bestaande literatuur (behalve waar het gaat om Marchesini's analyse van het wielrennen onder het fascisme) en van bronverwijzingen, wordt duidelijk dat Vanysacker zich (mede) tot een breder publiek wil richten. Dat blijkt ook uit zijn stijl van schrijven, die naar mijn smaak te vaak leidt tot ronkende zinnen als deze: 'Speerpunt Guerra [bedoeld wordt een Italiaanse wielerkampioen] trok het jaar daarop alle registers open en verpletterde alle tegenstand in een unieke formule' (112). De rijke informatie die Vanysackers boek biedt, over een in ons taalgebied weinig bestudeerde thematiek en de prijzenswaardige historische analyse van de politieke functies die de wielersport in verschillende landen en omstandigheden heeft gehad, zijn beter af zonder dergelijk sportjargon.

Manuel Stoffers, Universiteit Maastricht

Webrecensie BMGN 126:2 (2011)

Verbruggen, Christophe, *Schrijverschap in de Belgische belle époque. Een sociaal-culturele geschiedenis* (Nijmegen: Vantilt, Gent: Academia Press, 2009, 413 blz., ISBN 978 94 6004 039 9 (Vantilt), ISBN 978 90 382 1380 4 (Academia Press)).

Volgens velen die in de *belle époque* leefden, bleek het culturele leven een immer groeiende, haast onbeheersbare veelvoud te vertonen. Een dodendans van perspectieven, zo noemde Friedrich Nietzsche het. In een tijd van steeds meer kranten en tijdschriften groeiden er zoveel meningen dat vereenvoudiging een bittere noodzaak werd. Dat beseften vooral wetenschappers en kunstenaars heel goed. Statistici zetten in op heldere grafieken. Architecten verdedigden een eclectische logica: het gericht kiezen van vormen was de maatstaf van het bouwen. Ook voor hen die decennia later over deze cultuurperiode wensten te berichten, drong zich een selectie op. Recent selecteerde Philip Blom in *The Vertigo Years. Change and Culture in the West, 1900-1914* voor elk kalenderjaar een ander, vaak triviaal voorval als kapstok. Of, en dat was de literaire uitweg, werd de *belle époque* met behulp van gevoelige, vaak verzonnen herinneringen gefileerd. Zo evoceerde Erwin Mortier in het maniëristische meesterwerk *Godenslaap* (2008) de *belle époque* via een associatieve reeks geuren, kleuren en klanken.

In het uitgegeven proefschrift *Schrijverschap in de Belgische belle époque. Een sociaal/culturele geschiedenis*, kiest de Gentse historicus Christophe Verbruggen noch voor een verenging via jaartallen, noch voor een aftastend, uit impressies opgetrokken proza. Zijn kijkinstrument is afkomstig uit een tak van de literatuurwetenschap: de sterk door de sociologie geïnspireerde netwerkanalyse. Via het doorploegen van een indrukwekkende hoeveelheid juridische, financiële en literaire bronnen reconstrueert hij de sociale verbindingslijnen en organisatorische ankerpunten die het literaire landschap van de *belle époque* vorm gaven. Vervolgens ontwikkelt hij *casestudies* die de min of meer omliggende groepen in dat landschap uitlichten. Na deze prosopografische scherpstelling is er ook aandacht voor specifieke wandelroutes. Dit gebeurt via gerichte microstudies. Zo worden er betekenisvolle polemieken, juridische kwesties of bepalende episodes uit de geschiedenis van subsidieregelingen en auteurswetgeving uit de doeken gedaan. Door die analyses, ondersteund door heldere grafieken en